

5. Бару М.И. Унификация и дифференциация норм трудового права. Советское государство и право / М.И. Бару. – М., 1971. – № 10. – С. 50–52.
6. Бахрах Д.Н. Правовые льготы / Д.Н. Бахрах // Справедливость и право. – Свердловск, 1989. – С. 74–83.
7. Бойченко Г.М. Особливості правового регулювання пільгового забезпечення працівників в умовах ринкової економіки / Г.М. Бойченко // Трудове право України в контексті європейської інтеграції: мат. науково-практ. конференції; Харків, 25–27 травня 2006 р.; за ред. проф. В.С. Венедіктова. – Х., 2006. – С. 453–459.
8. Ведяхин В.М. Правовые стимулы: понятие и виды / В.М. Ведяхин // Правоведение. – 1992. – №1. – С. 50–55.
9. Гудимов Н.В. Стимулирование трудовой активности. Проблемы совершенствования законодательства о труде и социальном обеспечении: Межвуз. сб. науч. тр. / Н.В. Гудимов. – Свердловск, 1983. – С. 87–90.
10. Егоров Н.Д. Гражданско-правовое регулирование общественных отношений: единство и дифференциация / Н.Д. Егоров. – Л.: изд-во Ленинградского ун-та. – 1988. – 176 с.
11. Иванов С.А. Личность в советском трудовом праве / С.А. Иванов, Р.З. Лившиц. – М.: Наука, 1982. – 232 с.
12. Керимов Д.А. Психология и право / Д.А. Керимов // Государство и право. – 1992. – № 12. – С. 10–20.
13. Колосов В.К. Трудовые права рабочих и служащих / В.К. Колосов. – М.: Экономика, 1987. – 96 с.
14. Кондратьев Р.И. Локальные нормы трудового права и материальное стимулирование / Р.И. Кондратьев; науч. ред. В.Г. Сокурено. – Львов: Вища шк. Изд-во при Львов. ун-те, 1973. – 160 с.
15. Кохановський В.В. Юридична природа та ознаки правового імунітету інституту президентства / В.В. Кохановський // Митна справа. – 2011. – № 5 (77). – Ч. 2. – С. 22–27.
16. Крылатых Е.Г. Роль льгот в праве социального обеспечения / Е.Г. Крылатых // Вестник МГУ. Серия II: Право. – 1988. – № 2. – С. 90–95.
17. Курилов В.И. Личность, труд, право / В.И. Курилов. – М.: Юрид. л-ра, 1989. – 336 с.
18. Лившиц Р.З. Социальная политика и ее правовое опосредование / Р.З. Лившиц // Правовая система социализма. – М., 1986. – Т. 1 – 398 с.
19. Малько А.В. Льготы: политико-правовой анализ / А. В. Малько // Общественные науки и современность (ОНС). – 03/1996. – № 3. – С. 47–54.
20. Морозова И. С. – Льготы в российском праве: Вопросы теории и практики: дис. канд. юрид. наук: 12.00.01. – Саратов, 1999. – 185 с.
21. Мурза О.В. Загальнотеоретична характеристика правових пільг / О. В. Мурза // Право і Безпека. – 2012. – № 2. – С. 7–11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/...>
22. Никитинский В.И. Эффективность норм трудового права / В.И. Никитинский. – М.: Юрид. л-ра. – 1971. – 247 с.
23. Панкин М.Е. Льготы рабочим и служащим / М.Е. Панкин. – М.: Профиздат, 1976. – 159 с.
24. Пашков А.С. Социальная политика и трудовое право / А.С. Пашков, В.Г. Ротань. – М., 1986. – 240 с.
25. Про пенсії за особливі заслуги перед Україною: Закон України від 01.06.2000 (у ред. від 11.10.2017 р.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1767-14>.
26. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993 (ред. станом на 24.02.2018 р.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>
27. Ровинский Е.А. Основные вопросы теории советского финансового права / Е.А. Ровинский. – М.: Госюриздат, 1960. – 193 с.
28. Ротань В.Г. Социальное равенство и советское трудовое право в условиях развитого социализма / В.Г. Ротань. – Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1983. – 145 с.
29. Сейнаров Б.М. План и договор: материальное стимулирование / Б.М. Сейнаров. – М.: Юрид. л-ра, 1989. – 192 с.
30. Смирнов О.В. Основные принципы советского трудового права / О.В. Смирнов. – М.: Юрид. л-ра, 1977. – 216 с.
31. Тихомиров Ю.А. Закон, стимулы, экономика / Ю.А. Тихомиров. – М.: Юрид. л-ра, 1989. – 270 с.
32. Торган К.Э. Правовые стимулы научно-технического прогресса в производственном объединении / К. Э. Торган. – М.: Юрид. л-ра, 1983. – 88 с.
33. Цыпкин С.Д. Финансово-правовые институты, их роль в совершенствовании финансовой деятельности советского государства / С.Д. Цыпкин. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1983. – 80 с.
34. Ярцун І.М. Пільги в праві соціального забезпечення / І.М. Ярцун // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр.; редкол. С.В. Ківалов (гол. ред.) та ін. – О.: Юрид. л-ра. – 2009. – Вип. 46. – С. 183–189.

Надійшла до редколегії 12.12.17

В. Андриив, д-р юрид. наук, проф.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ПОНЯТИЕ И СУЩНОСТЬ ЛЬГОТЫ КАК ПРАВОВОЙ КАТЕГОРИИ

Исследуется понятие и сущность льготы как правовой категории. Исследованы доктринальные подходы к пониманию сущности понятия льготы в теории права социального обеспечения. Определены особенности историко-правового развития указанного правового явления. Акцентировано внимание на отличии понятия льготы от понятий поощрения, компенсации, гарантий.

Ключевые слова: социальная защита, правовая льгота, правовой стимул, законные преимущества.

V. Andriiv, Doctor of Law, Professor,

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

CONCEPT AND ESSENCE OF THE PRIVILEGE AS A LEGAL CATEGORY

The article explores the concept and essence of privileges as a legal category. The doctrinal approaches to understanding the essence of the concept of privilege in the theory of social security law are investigated. The features of the historical and legal development of this legal phenomenon are outlined. The emphasis is placed on the distinction between the concept of benefits from promotion and compensation.

Key words: social protection, legal privilege, legal incentive, legal advantages.

УДК 349.2

Т. Вахоньса, д-р юрид. наук, проф.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА ХАРАКТЕРНІ РИСИ ТВОРЧОЇ ПРАЦІ ЯК КАТЕГОРІЇ ТРУДОВОГО ПРАВА

Досліджено поняття творчої праці, виявлено її характерні риси, встановлено види. Задяки аналізу основних ознак творчої праці, як категорії трудового права, здійснено її порівняння з іншими видами трудової діяльності, виявлено її характерні риси та проблеми правового регулювання. Виконано порівняння продуктів творчої праці з об'єктами права інтелектуальної власності.

Ключові слова: творча праця, творча діяльність, інтелектуальна діяльність, професійна творча діяльність, творчий працівник.

Сучасне соціальне, політичне, економічне життя визначається стрімкими процесами глобалізації та інформатизації, формуванням нових соціальних норм та стандартів поведінки, появою нових культурних цінностей. Головним фактором розвитку та впливу виступає людина, яка має бути для будь-якої держави основною

цінністю. Саме держава повинна забезпечувати людині можливість самовираження, вільного розвитку, створювати умови для реалізації своїх інтелектуальних (творчих) здібностей. Правильне використання творчого потенціалу кожної окремої людини та нації в цілому є

гарантом успішного розвитку держави в усіх сферах її функціонування.

Особливу увагу з боку держави слід приділити професійній творчій праці, яка має стати основним критерієм відмежування творчих працівників від інших категорій працівників, які займаються інтелектуальною діяльністю. Для визначення правового статусу творчих працівників, як суб'єктів трудового права, необхідно з'ясувати сутність та визначити природу творчої діяльності як основної складової творчої праці.

Метою здійснюваного дослідження є визначення поняття творчої праці як категорії трудового права, установлення її характерних рис та основних видів. Дослідження правового становища творчих працівників в Україні комплексно не здійснювалося, але деякі питання правового регулювання творчої праці вивчалися такими науковцями як: І.А. Богдан, Г.С. Гончарова, Н.Б. Болотіна, І.В. Лагутіна, П.Д. Пилипенко, О.І. Процевський, В.І. Щербина, Г.І. Чанишева та ін.

Творча праця є складним процесом, який передбачає здійснення інтелектуальної (розумової) діяльності, у процесі якої реалізуються природні та набуті людиною здібності (мистецькі, художні, музичні, літературні, технічні, технологічні тощо), у результаті чого створюються нові образи, композиції, технічні рішення та ін. Творча праця реалізується шляхом здійснення творчої діяльності, яка дослідниками визначається як цілеспрямована пошукова діяльність людини, результатом якої є щось якісно нове, із притаманною йому неповторністю, оригінальністю та суспільно-історичною унікальністю. Творчість властива людині, оскільки передбачає творця – суб'єкта творчої діяльності, яким може бути тільки людина [1, с. 500]. Творчість, як складова творчої праці (діяльності), є інтелектуальною діяльністю людини, що приводить до створення нею якісно нового результату, який відрізняється неповторністю, оригінальністю, можливо й унікальністю, а якщо цим результатом є нові технології, – то й ринковою привабливістю їхнього впровадження в новому продукті [2, с. 14]. Іншими дослідниками творчість визначається як діяльність, що має елементи новизни, які проявляються як у створенні якісно нових матеріальних і духовних цінностей, так і в більш досконалому виконанні трудових функцій. Творча діяльність здійснюється зі знанням справи, цілеспрямовано, натхненно; у ній повніше проявляються здібності людини. Це діяльність, яка здатна себе критикувати й удосконалювати, а також надавати задоволення як самому творцю, так і тим, для кого створюються продукти творчості [3, с. 101].

Творчість та творча праця досліджуються не лише юридичною наукою, а також філософією, соціологією, психологією, економікою та іншими галузями наукового пізнання світу. Тому, формуючи поняття творчої праці як категорії трудового права, слід враховувати досягнення інших наук у відповідній сфері і підходити до цього питання комплексно. Наприклад, із точки зору психології, продукт творчої праці як суспільно корисний продукт впливає на ставлення до праці, на стосунки між людьми у процесі праці. Киричук О.В. відзначає, що, розмежовуючи вкладені в нього творчі дії суб'єкта, продукт праці сам спонукає до творчої діяльності. Творча праця залежна від волі. Саме завдяки волі свідомість спрямовується на створення продукту. Результату творчої праці передують робота думки. Інтуїція і натхнення як характеристики творчої праці не протистоять праці взагалі.

Здебільшого вони самі – результат, підсумковий момент особливого піднесення, зосередження фізичних і духовних сил, які спрямовує воля на створення певного продукту. Творча праця, створюючи суспільно ко-

рисний продукт, об'єктивно вносить в нього разом із тим щось нове, оригінальне, властиве особистості. У свою чергу можливість творчої праці визначається емоційною готовністю особистості до неї [4, с. 433].

Результатом праці, у загальному її розумінні, із погляду філософії праці, є створення певного духовного чи матеріального продукту, тобто речі, реального предмета, в якому втілено знання, навички, уміння людини. Процес праці – це перетворення ідеального результату, що був на початку уявним, на реальний продукт праці в кінці цього процесу, із використанням системи дій і рухів. Усі ланки процесу праці підкорені її кінцевому результату; ціль процесу праці не в ньому самому, а в продукті праці як її результаті. Трудова діяльність виконується не заради самого процесу праці, а заради більш чи менш віддаленого його результату, що слугує задоволенню потреб людини через привласнення не лише продукту її діяльності, а й продукту праці інших людей, продукту суспільної діяльності. Таким чином, творча праця передбачає внесення нового у процес праці, удосконалення дій і рухів, спрямованих на досягнення цілі [4, с. 435].

Економісти визначають творчу працю як діяльність, що створює новий продукт, здатний задовольнити потреби суспільства. До творчої праці відносять особливий спосіб мислення, який прийнято називати творчим і можна розподілити на конвергентне (репродуктивне) і дивергентне (продуктивне). Конвергентне мислення пов'язане з концентрацією на пошуку єдиного правильного рішення з відомого їх набору, у той час як дивергентне мислення спрямоване на генерування можливо більшої кількості варіантів рішень. Саме дивергентне мислення науковці пов'язують із процесом творчості [5, с. 29].

Інтелектуальна діяльність – це свідомо, раціональна, осмислена діяльність людини шляхом використання розуму, результатом якої є дослідження існуючих законів природи, створення творів науки, літератури, мистецтва, здійснення осмисленої практичної діяльності у різних сферах суспільного життя. Інтелектуальна діяльність передбачає здійснення саме розумової раціональної діяльності, що у більшості випадків включає і творчу діяльність. Таким чином, вважаємо, що творча діяльність у більшості випадків є інтелектуальною діяльністю, у той час, як інтелектуальна діяльність може і не містити елементів творчості в широкому розумінні цього поняття, тобто не створювати щось якісно нове.

Як правило, інтелектуальність та творчість, як характерні риси здійснюваної праці, досліджуються у нерозривній єдності, оскільки інтелектуальна або складна розумова праця розглядається вченими, які працюють у сфері наукової організації праці, як праця високосмістова, із додаванням творчих функцій, або як така, що має творчий характер і є надскладною та унікальною. При цьому під змістовністю розуміють насиченість трудового процесу розумовими операціями та творчими елементами [6, с. 7].

Таким чином, економістами встановлено, що завданням інтелектуальної праці, яка насичена творчими елементами, є виробництво нових знань. Зміст творчої праці передбачає інтелектуальну діяльність, яка включає активні процеси продуктивного мислення. У цьому випадку ми можемо говорити про конвергентне мислення як характерну рису творчої праці. Враховуючи основні характеристики творчої праці, зазначимо таке: чим більше елементів творчості у конкретній діяльності, тим вищою має бути оцінка у характеристиці техніко-організаційного змісту праці.

Творча праця, як основна складова праці творчих працівників, повинна бути закладена у визначення пра-

вового статусу творчих працівників як суб'єктів трудового права, а основний її зміст має відображатися у трудовій функції працівника. Трудова функція являє собою одну з основних умов трудового договору і визначається шляхом установлення сторонами трудового договору професії, спеціальності, кваліфікації та посади, за якою працюватиме цей працівник на конкретному підприємстві, в установі, організації. Без визначення трудової функції трудовий договір не може бути укладений, а отже, не зможуть виникнути трудові правовідносини. Загальний класифікатор професій, таким чином, повинен бути доповнений розділом "Творчі працівники", із визначенням професій, які мають відповідати основним критеріям творчої праці.

Професійна творчість потребує диференціації, тобто розподілу її на певні види. Залежно від характеру виконуваної роботи виокремлюють: 1) працю щодо створення нових знань (наукова діяльність, що має характер фундаментальних досліджень); 2) працю щодо впровадження нових технологій (діяльність щодо обґрунтування конкретних способів застосування результатів наукових досліджень, створення діючих зразків обладнання або машин, розробка технічних завдань тощо); 3) працю у сфері мистецтва щодо створення нових культурних цінностей (діяльність щодо створення художніх та мистецьких творів); 4) працю щодо задоволення поточних потреб у сфері культури (створення творів масової культури, як правило, розважального характеру); 5) підприємницьку інноваційну працю (діяльність, пов'язана з отриманням нових знань, які здатні вплинути на успіх підприємницької діяльності тощо) [7, с. 11].

Залежно від складності та змісту творчих елементів творчу працю можна поділити на такі види: 1) праця, спрямована на відкриття нових законів та явищ, що належать до сфери фундаментальних досліджень (результат повинен мати абсолютну новизну, а відповідна творча праця стосовно інших видів творчої діяльності має найвищий ступінь змісту творчих елементів); 2) праця щодо створення нових культурних та мистецьких цінностей (результатом є оригінальний художній або мистецький твір, який має демонструвати нові художні прийоми, явища, що збагачують творчість тощо); 3) праця, спрямована на здійснення прикладних досліджень (є творчою, але меншою мірою, оскільки заснована на впровадженні вже отриманих знань).

Творча праця залежно від змісту може поділятися на такі види: 1) технічна праця (обумовлюється технічною творчістю тощо); 2) художня та мистецька творчість (обумовлюється створенням культурних та мистецьких цінностей, а також їх інтерпретацією тощо).

Визначаючи та характеризуючи різні види творчої праці, які є результатом творчості (творчої діяльності), слід звернути увагу на вже більш-менш сформований законодавством перелік об'єктів права інтелектуальної власності. Так, у науковій літературі поширеним є поділ об'єктів права інтелектуальної власності на чотири групи: 1) об'єкти авторського права і суміжних прав (літературні та художні твори, комп'ютерні програми, виконання, фонограми, відеограми тощо); 2) об'єкти права промислової власності, які охороняються патентним правом (винаходи, корисні моделі, промислові зразки); 3) засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, виробленої продукції (комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; 4) нетрадиційні результати інтелектуальної діяльності (наукові відкриття, компонування інтегральних мікросхем, раціоналізаторські пропозиції, сорти рослин, породи тварин, комерційна таємниця тощо) [8, с. 805].

Творча праця окрім видів також може мати різні форми організації. Творча праця може виконуватися на дер-

жавному рівні (організація, управління та фінансування здійснюється державою з метою вирішення загальнодержавних або регіональних наукових чи культурних задач, що є пріоритетними для розвитку держави). Творча праця може здійснюватися на приватному рівні (за рахунок приватних капіталів або із залученням бюджетних коштів). Інколи приватні установи виконують пошукову та іншу діяльність за замовленням і за рахунок держави. Індивідуальний рівень творчої праці частково спостерігається, коли найманий працівник поряд зі своїми трудовими обов'язками виконує за окремим цивільно-правовим договором роботу щодо створення того чи іншого інтелектуального продукту. Щодо індивідуального рівня творчої праці висловлюються у науці й інші погляди. При розробці умов праці, системи оплати праці для творчих працівників, які виконують творчу працю в установах різних рівнів, необхідно врахувати цей фактор. Щодо працівників державного сектора, наприклад, установити жорсткий контроль за процесом творчої діяльності і звертати особливу увагу на отримані результати (наявність та якість інтелектуального продукту). Працівники приватного сектора можуть жорстко контролюватися лише у звітний період (при поданні створеного результату), процес праці у частині його нормування можна зробити більш динамічним ніж це передбачено загальним трудовим законодавством. Цілком або частково подібна творча робота може виконуватися вдома; у певних випадках мають передбачатися оплачувані творчі відраядження для творчих працівників тощо.

Розробка основних законодавчих засад правового статусу творчих працівників, як суб'єктів трудового права, неможлива без урахування виду творчої праці та тих положень, які вже містяться у нормах права інтелектуальної власності. Деякі із цих положень, наприклад, потребують трансформування у трудове право; окремі питання регулювання праці творчих працівників та визначення їх майнових і особистих немайнових прав потребують запровадження нових підходів та правил. Створення інтелектуального продукту у процесі творчої діяльності ототожнюється з інтелектуальною власністю.

Термін "інтелектуальна власність" відображає саме особливості результатів інтелектуальної творчої діяльності як об'єктів цивільного права та вказує на особливості їх створення, користування та розпорядження. Якщо у праві власності держава насамперед захищає інтереси особистості, що на законних підставах привласнила той чи інший матеріальний об'єкт, то у праві інтелектуальної власності захищаються інтереси творця інтелектуального продукту, чий статус привласнити неможливо. Об'єкт права власності (річ) має обмежений термін існування, що пов'язано з його матеріальним походженням. Щодо інтелектуальних продуктів, то їх існування у часі є безтерміновим. І навпаки, існування права власності є безтерміновим, а існування права інтелектуальної власності обмежується чітко визначеними законодавством термінами, після спливу яких інтелектуальний продукт перетворюється на суспільне надбання народу.

Як зазначив відомий дослідник права інтелектуальної власності В.А. Дозорцев, для прав на результати матеріального виробництва вирішальне значення має право власності на умови та передумови їх створення. Для прав на результати інтелектуальної діяльності вирішальне значення мають інші фактори – праця творця та його особистість, особливо у випадку, коли об'єктом є результати творчості [9, с. 89].

Інтелектуальна власність може розглядатися як економічна та як юридична категорії. У вигляді економічної категорії "інтелектуальна власність" розглядається як складова та один із різновидів капіталу, який має відповідні ознаки капіталу і водночас відтворює

властиві лише йому (інтелектуальному капіталу) особливості. Інтелектуальний капітал – це продукт, що може бути перетворений на прибуток та оцінений. Таким чином, інтелектуальна власність є складовою інтелектуального капіталу і виконує функцію визначення належності результату інтелектуальної (творчої) діяльності, що втілений у певну об'єктивну форму (авторський твір, винахід, товарний знак тощо). Інтелектуальна власність як юридична категорія є сукупністю виключних прав як особистого, так і майнового характеру на результати інтелектуальної і, у першу чергу, творчої діяльності, а також на деякі інші прирівняні до них об'єкти, конкретний перелік яких установлюється законодавством відповідної держави з урахуванням прийнятих нею міжнародних зобов'язань [10, с. 19].

Творчий працівник, створюючи той чи інший об'єкт права інтелектуальної власності, виступає найманим працівником, здійснює творчу діяльність у межах виконання трудової функції та своїх трудових зобов'язань, отримує регулярну заробітну плату за виконану роботу тощо. Деякі майнові та особисті немайнові права й особливості створення інтелектуального продукту повинні забезпечуватися виключно нормами трудового права, комплексно нормами трудового права та права інтелектуальної власності, а окремі права мають забезпечуватися винятково нормами цивільного права (права інтелектуальної власності).

Різними науками виокремлено низку специфічних ознак творчої праці, цінність яких для трудового права полягає в тому, що вони дозволяють диференціювати творчу працю за різними критеріями й оптимально визначити нормування праці творчих працівників, оплату праці, стимулювання праці, час відпочинку тощо. Так, творча праця може характеризуватися так: складна (багатокомпонентний зміст); колективна (учасники творчого процесу зв'язані спільною метою); довготривала (невизначеність результатів на попередньому етапі, необхідність ретельної перевірки кожного етапу роботи); така, що потребує додаткового фінансування (необхідність додаткових коштів для створення необхідних умов, проведення експериментальної роботи та матеріальна підтримка учасників процесу); суперечлива (виникнення суперечностей між учасниками творчого процесу щодо творчого внеску, суперечливе ставлення учасників процесу до створеного результату тощо); наявність сумнівів у процесі творчості (сумніви щодо використання методів та прийомів творчої праці, сумніви в оцінюванні результату); наявність випадковості (створення інтелектуального (творчого) продукту внаслідок випадковості); авторська праця (наявність автора та визначення прав інтелектуальної власності); перспективна (інтуїтивна здатність творця бачити перспективи, знаходити правильні рішення тощо); праця, яка базується на творчій уяві (важлива риса для творчості та цінності кінцевого результату, що робить його новим, оригінальним, неповторним тощо); специфіка результатів (визначає сутність творчості) [7, с. 27–38] та ін.

Кожний вид творчої діяльності потребує ретельного дослідження з погляду визначення його характерних рис і, залежно від наявних характеристик, формування законодавства щодо спеціального регулювання процесу творчої праці трудовим правом.

Враховуючи викладене вище, можна зробити такі висновки:

1. Творча праця є різновидом інтелектуальної діяльності, у процесі якої здійснюється реалізація при-

родних та набутих людиною здібностей та вмінь, у результаті чого створюються нові образи, композиції, технічні рішення та інші продукти процесу творчості, які відрізняються від інших результатів інтелектуальної діяльності новизною, оригінальністю, неповторністю, унікальністю, суспільною необхідністю та, можливо, ринковою привабливістю.

2. Основними характерними рисами творчої праці (творчої діяльності) є: 1) створення нового продукту духовної або технічної творчості, що повинен мати ознаки неповторності, унікальності, суспільної необхідності та ін; 2) створення продукту творчості здійснюється в результаті дивергентного мислення, яке передбачає не лише осмислену раціональну діяльність, але і застосування нестандартних підходів до розв'язування задач; 3) змістовність творчої праці означає насиченість трудової діяльності розумовими процесами, продуктивним мисленням та різноманітними творчими елементами; 4) зміст творчої праці має відображатися у трудовій функції працівника, а оцінка творчої праці повинна здійснюватися залежно від кількості творчих елементів, – "чим більше елементів творчості у конкретній діяльності, тим вищою має бути оцінка у характеристиці техніко-організаційного змісту праці".

3. Для визначення правового статусу творчих працівників творчу працю доцільно поділити на два основні види: 1) технічна творча праця; 2) художня та мистецька творча праця. У межах цих двох видів необхідно виокремити їх підвиди за різними критеріями та визначити характерні риси такої діяльності та її результатів.

4. Творчий працівник – це фізична особа, яка здійснює творчу працю на професійній основі на підставі трудового договору. Професійний характер творчої праці означає здійснення творчої діяльності в межах трудових правовідносин за професією (посадою), яка у спеціальному нормативному порядку визнана творчою.

Список використаних джерел:

1. Інтелектуальна власність в Україні: правові засади та практика. У 4 т. / за заг. ред. О.Д. Святоцького. – Т. 1 : Право інтелектуальної власності / С.О. Довгий, В.С. Дробязко, В.О. Жаров та ін.; за ред. В.М. Литвина, С.О. Довгого. – К. : Видавничий Дім "Ін Юре", 1999. – 460 с.
2. Цивільний кодекс України: наук.-практ. комент. (пояснення, тлумачення, рекомендації з використання позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). – Т. 6 : Право інтелектуальної власності / за ред. проф. Спасибко-Фатеевої. – Серія "Коментарі та аналітика". – Х. : ФОП Лисяк Л.С., 2011. – 592 с.
3. Чангли І.І. Труд. Социологические аспекты теории и методологии исследования / И.И. Чангли. – М. : Наука, 1973. – 588 с.
4. Киричук О.В. Основи психології : підручник / О.В. Киричук. – К., 2006. – 632 с.
5. Галаева Е.В. Творческий потенциал предприятий и организаций: вопросы управления / Е.В. Галаева. – М. : НИИ труда, 1995. – 259 с.
6. Кочкина Н.В. Количественная оценка содержательности труда / Н.В. Кочкина. – М. : Экономика, 1987. – 157 с.
7. Кушнир А.Б. Оценка и оплата творческого труда. : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / ФГУП "Научно-исследовательский институт труда и социального страхования" Федерального агентства по здравоохранению и социальному развитию. – М., 2007. – 176 с.
8. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 976 с.
9. Дозорцев В.А. Творческий результат: система правообладателей / В.А. Дозорцев // Вестник Высш. Арбитр. Суда РФ. – 2002. – № 11. – С. 89–94.
10. Сергеев А.П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации : учебник / А.П. Сергеев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Проспект, 1999. – 752 с.

Надійшла до редколегії 21.12.17

Т. Вахонєва, д-р юрид. наук, проф.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ПОНЯТИЕ, ВИДЫ И ХАРАКТЕРНЫЕ ЧЕРТЫ ТВОРЧЕСКОГО ТРУДА КАК КАТЕГОРИИ ТРУДОВОГО ПРАВА

Исследовано понятие творческого труда, выявлены его характерные черты, установлены виды. Анализируя основные признаки творческого труда, как категории трудового права, осуществлено его сравнение с другими видами трудовой деятельности, выявлены его характерные черты и проблемы правового регулирования. Осуществлено сравнение продуктов творческого труда с объектами права интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: творческий труд, творческая деятельность, интеллектуальная деятельность, профессиональная творческая деятельность, творческий работник.

T. Vakhonieva, Doctor of Law, Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

CONCEPT, TYPES AND CHARACTERISTIC FEATURES OF CREATIVE WORK AS A CATEGORY LABOR LAW

In the scientific article studied the concept of creative work, it revealed its characteristic features, types installed. By analyzing the main features of the creative work, as a category of labor law, carried out its comparison with other types of work, identified its characteristics and problems of legal regulation. Implemented comparison creative work products with the objects of intellectual property rights.

Key words: creative work, intellectual work, professional creative activity, creative worker.

УДК 347.121 , 347.77.01

А. Кодинець, д-р юрид. наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ІНФОРМАЦІЯ ТА ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ СПІВВІДНОШЕННЯ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Статтю присвячено розгляду теоретичних аспектів співвідношення інформації та об'єктів права інтелектуальної власності; визначенню інформації як об'єкта цивільних прав; окресленню концепції та методології цивільно-правової регламентації відносин в інформаційній сфері. Із позиції юридичної доктрини аналізуються особливості інформації, обґрунтовується концепція цивільно-правового регулювання інформаційних відносин у законодавстві України, визначаються тенденції та перспективи правового регулювання в інформаційному суспільстві.

Ключові слова: інформація, інформаційні відносини, результат інтелектуальної діяльності, інтелектуальна власність, творчість.

В умовах поширення інформаційних технологій, становлення й розвитку інформаційного суспільства відбувається переосмислення ролі та значення інформації як соціального блага і правового феномена. Інформація із категорії, що характеризує систему знань та уявлень про людину і навколишню дійсність трансформується в базову умову життєдіяльності особи, невід'ємний атрибут її функціонування та суспільного розвитку. Поступово у нормативно-правових актах право на інформацію виокремилася із системи природних прав та сформувалося як основоположне, первинне право людини, яке визнається та гарантується міжнародною спільнотою. Формування правової держави, розбудова громадянського суспільства в сучасних умовах неодмінно передбачає розширення меж приватноправової регламентації інформаційних відносин. Зазначені фактори зумовлюють актуальність дослідження засад правового регулювання інформаційних відносин, розгляду особливостей співвідношення інформації та об'єктів права інтелектуальної власності, окреслення методології приватноправової регламентації відносин в інформаційній сфері.

Зазначені питання були предметом наукового дослідження представників різних галузей юридичної науки, зокрема, О.О. Городова, В.О. Копилова, Є.В. Петрова, О.О. Підпригора, О.А. Підпригора, О.П. Сергєєва, О.І. Харитонові та інших науковців. Науковим підґрунтям дослідження проблем даної публікації стали роботи О.В.Кохановської, присвячені розробці теорії цивільно-правового регулювання інформаційних відносин.

При написанні статті використовувалися загальнонаукові та спеціально-юридичні методи дослідження правових явищ і юридичних категорій.

Метою статті є дослідження теоретичних аспектів співвідношення інформації та об'єктів права інтелектуальної власності, аналіз особливостей інформації як об'єкта правової охорони, окреслення методології приватноправової регламентації відносин в інформаційній сфері.

Інформація у силу своєї нематеріальної природи, здатності до поширення та тиражування може перебувати одночасно у необмеженій кількості осіб, а інформаційні відносини виникають, передусім, між приватними особами. Регламентація інформаційних відносин публічним правом, повинна доповнювати (а не замінити) приватноправові засади впорядкування інформаційних відносин. Тому, враховуючи, що інформація є самостійним об'єктом цивільних прав (ст. 200 ЦК України), а право на інформацію охороняється як особисте немайнове право фізичної особи (ст. 302 ЦК України) спробуємо визначити місце інституту інформаційних прав у межах системи цивільного права.

Підкреслимо, що серед науковців тривають дискусії щодо співвідношення інформації та об'єктів права інтелектуальної власності. У цьому аспекті можна виділити три основні точки зору. Зокрема, О.О. Підпригора вважала, що об'єктом права інтелектуальної власності є будь-яка інформація [1, с. 676–677]. Така позиція видається досить дискусійною оскільки законодавство відносить до об'єктів інтелектуальної власності не всі види інформації, а лише ті, які відповідають установленим умовам охороноздатності. Тому існування виключних прав на об'єкти інтелектуальної власності є скоріше особливим правовим режимом окремих видів інформації.